

Kvalitativní metody výzkumu v geografii

zhodnocení studijního textu

Marek Tögel, 2. roč., GIRR

Chápající rozhovor (Jean-Claude Kaufman)

Druhá část

Začátek práce: rychlost, pružnost, empatie

1. Vstup do problematiky
2. Tvárné nástroje

Zmíněné kapitoly zajímavě a konkrétně uvádějí do problematiky sociologické výzkumné práce. Především se pak jedná o části výběru tématu, tvorby otázek (výzkumných hypotéz), postupů jak vést rozhovor či jak rozplánovat celý projekt. Text dává také mnoho užitečných rad a tipů, jak se vyvarovat častých chyb při výzkumu. Přestože se autor zabývá především kvalitativním typem výzkumu, člověk, který se již setkal s tímto typem práce jasně pociťuje, že se jedná rady a postupy, které jsou často aplikovatelné ve výzkumu obecně. Ve zmíněných kapitolách mě zaujalo několik nápadů a rad, které bych chtěl v následujícím textu popsat.

Autor začíná výběrem tématu a tvorbou hypotéz. Jako hlavní a účinný nástroj v této fázi výzkumu zdůrazňuje pracovní plán. Velmi zajímavý je koncept tvorby osnovy před samým začátkem výzkumu, který slouží autorovými slovy, jako niť, jenž nás provází celým výzkumem. Pokud bych použil analogii např. z oblasti modelování a simulací, tak se vlastně jedná o model projektu. A tvorba takového modelu má několik užitečných vlastností: nutí nás konkretizovat myšlenky a nápady, nutí nás uvědomit si rizika v pozdějších fázích projektu a konečně nám pomůže více pochopit jak studovat problematiku. Jak uvádí autor, osnova je pak během výzkumu několikrát změněna, přestavěna až nakonec dospějeme k výsledné podobě. Neustálými revizemi osnovy se nám také daří dělat sebereflexi a to nám pomáhá vyhnout se riziku přehlédnutí důležitých skutečností objevujících se během výzkum. Podle autora se tak vyvarujeme slabých závěrů a výsledků. Autor konkrétně mluví o neustále revizi hypotéz a i sadách otázek, které později používáme při rozhovoru. To je jistě užitečné v kvalitativním typu rozhovoru, ovšem použití této metody je značně problematické v případě dotazníkových šetření, které se snaží srovnávat a zde opravdu, dle mého názoru, nelze v průběhu měnit sadu otázek. Nicméně autor zcela jasně uvádí, že se jedná o kvalitativní výzkum.

Dalším specifickým postupem, který lze bohužel dobře aplikovat pouze pro kvalitativní metodologii, je zkrácení přípravné fáze výzkumu. Jednoduše se vychází z myšlenky *grounded theory*, kde hlavní teorie a hypotézy jsou vytvářeny až v terénu, proto autor doporučuje co nejvíce zkrátit přípravnou fázi a vyrazit ven. Opět toto není aplikovatelné na kvantitativní typ výzkumu, kde je nutné velmi pečlivě vybrat reprezentativní vzorek, pretestovat otázky v dotazníku, zpřesnit a upravit je a teprve poté se vrhnout do terénu.

Naopak velmi dobře aplikovatelné postupy v jakémkoliv typu výzkumu, které autor uvádí, je koncept spojování zdánlivě nesouvisejícího a četba. Na četbu klade autor důraz především u zkušených výzkumníků, kteří se již velmi rychle dostávají do terénu, aniž by důkladně prostudovali související literaturu. Naopak toto riziko je velmi nízké u začátečníků, kteří se velkou pokorou téměř zaseknou v přípravné fázi s rešerší. To je však druhý extrém, které ho bychom se měli podle autora vyvarovat. Tato metodologie je, troufám si říct, aplikovatelná obecně.

Nejvíce mě však zaujala jiná myšlenka, a to propojovat zdánlivě nesouvisející. Autor tvrdí, že to mnohdy vytváří opravdu skutečné teorie, hypotézy nebo alespoň dobré nápady. S tím se částečně ztotožňuji a sám se snažím toto aplikovat například při výběru předmětů v rámci studia. Slovem částečně mám namysli, že tento postup musí mít nějaké meze. Avšak je dobré uvědomit si, že i na jiných fakultách v rámci Masarykovy univerzity, existují předměty, které mají co říci ke geografii či její metodologii. Ukazuje se, že pro studium komplexních systémů, jinými slovy složitých přirozených systémů, jak uvádí Disman, jsou velmi vhodnými nástroji interdisciplinární obory. Pro příklad můžeme uvést regionální vědy, či již zmíněné modelování a simulace. Geografie je také do značné míry interdisciplinární vědou a má složitější pozici, než například sociologie či ekonomie. Autor také klade důraz na to, aby nezůstalo pouze u hledání spojení, analogii apod., ale snažit se pochopit nový pohled či kontext.

Závěrem lze shrnout, že postupy uváděné v knize jsou velmi inspirující, obohacují postup při výzkumu a začátečníkům je tato „příručka“ velmi užitečná. Některé postupy jsou obecnějšího rázu, některé již zasazené do kvalitativní metodologie. Osobně mou snahou je přiučit se co největší sortě postupů a metod napříč, protože právě zdánlivě nesouvisející, může být velmi užitečné a problémy, které řeší geografie jsou komplexní, tedy zkrátka složité.